

MARIA TARDITI

Het bastaardmeisje

Uit het Italiaans vertaald door Liesbeth Dillo

ISBN 978-90-225-6642-8
ISBN 978-94-6023-743-0 (e-boek)
NUR 302

Oorspronkelijke titel: *La venturina*
Oorspronkelijke uitgever: Baldini & Castoldi
Vertaling: Liesbeth Dillo
Omslagontwerp: Will Immink Design
Omslagbeeld: Thinkstock
Zetwerk: CeevanWee, Amsterdam

© 2006 Araba Fenice, Boves
© 2012 Baldini Castoldi Dalai editore S.p.A., Milano
© 2013 voor de Nederlandse taal Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam

Het citaat op pagina 333 is uit *De verloofden*, Alessandro Manzoni, vertaald door Patty Krone en Yond Boeke, Atheneum, Polak & Van Gennep, 2009

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

I

Het bastaardmeisje

‘Bastaard! Hoerenjong! Bas-taard! Bas-taard!’ Als dollen horens draaien ze om me heen. Met z’n zevenen. Ze grissen de schooltas uit mijn handen en gooien die de helling af, in het zom-pige gras. Turu pakt me bij mijn schouders en smijt me tegen Fred, die me weer tegen Gigi aan gooit. Hardhandig duwen ze me heen en weer, ze slaan en ze schreeuwen door elkaar heen.

Ik moet huilen. Ik kan me niet losrukken. Ik wil weg.

Het is allemaal de schuld van de juf. Ik wou dat ze stikte. Vanochtend heeft ze me de medaille met het Maltezer kruis opgespeld, die voor de beste van de klas is bestemd. De eerste medaille, voor mij. Een bastaardmeisje. Dat kunnen mijn klasgenoten niet verkroppen. Geen van allen, en Turu van Travasina al helemaal niet, want hij is dertien en zit nog steeds in de vierde, net als ik, en ik ben pas negen. Een ezel. Een gemene rotzak. Hij is begonnen met herrie schoppen zodra het groepje kinderen van de heuveltop na schooltijd het heksenpad insloeg, het dorp uit. Een steil, stenig weggetje omhoog, tussen droge rivierbeddingen en donkere ravijnen door, die helemaal tot in de rivier de Bormida omlaag storten. Een nare plek. Giuàn van Bosco heeft er een keer de duivel gezien. Vandaag laten die zeven rotzakken mij de duivel zien. Ze profiteren ervan dat Nino er niet is om me te verdedigen. En Lina is er ook niet. Zij is mijn beste vriendin en ze is voor niemand bang. Ik ben wel bang, voor alles en iedereen. Ik kan alleen

maar huilen en rillen. Ik ben nog erger dan een konijn. Want ik weet wat 'bastaard' betekent. Dat heeft Lina me verteld.

Ik ben niet de enige, dat niet. Er zijn veel families, vooral de armste, die een vondeling uit het weeshuis opnemen. Niet zozeer om iets goeds te doen, als wel om het geld te beuren dat het weeshuis elke maand uitkeert. Een schijntje, maar pure winst, kun je wel zeggen. Mits het bastaardkind in oude lompen loopt en minder te eten krijgt dan een klein hondje. Later, als het groot is, wordt het vanzelf een gratis knechtje voor van alles en nog wat. De manier waarop het kind wordt behandeld hangt af van de inborst van de mensen die het in huis nemen. Sommigen hebben geluk, zoals ik, anderen hebben pech, zoals Nicolino Vignale, die van mijn leeftijd is en al bij vijf verschillende families heeft gewoond, de een nog erger dan de ander.

'Bas-taard! Bas-taard!'

Het woord raakt me niet eens zozeer. Dat wordt bij elke ruzie geschreeuwd, tegen iedereen. En soms ook voor de grap. Ik roep het zelf ook wel eens tegen een schaap, als dat niet naar me luistert. Nee, het is het pesten, waardoor ik met schuld en schaamte word vervuld. Ik wou dat Turu dood neerviel. Die smeerlap heeft het op iedereen gemunt. Hij kan niet eens normaal praten. Hij kan alleen maar schelden en vloeken. Maar hij is groot, dik en sterk. En hij slaat. Gelukkig is hij niet vaak op school: een of twee keer per week maar. Als de juf bij het oplezen van de namen 'Arturo Cardone' zegt, en wij antwoorden: 'Afwezig!', dan kan het een fijne, rustige dag worden. Maar als Arturo Cardone wel aanwezig is, betekent dat altijd problemen. Vooral voor de juf, die een oude vrijster is, bejaard en rijk, en geen fluit begrijpt van schoolkinderen. Ze snapt bijvoorbeeld niet dat iedereen haar medailles stom vindt: de winnaars, altijd dezelfde kinderen, die dan het mikpunt van de anderen worden, en de dommeriken, die ontmoedigd raken en gemeen gaan doen.

Al ben ik dan een bastaardkind, bij het gepeupel hoor ik niet. Al meer dan drie jaar woon ik in Torretta bij de Battaglia's, een

rijke boerenfamilie die zo deugdzaam is als het maar kan. Maar hiervoor woonde ik bij Peru, in Travasina.

Drie jaar geleden, op een februariavond in 1935, vond Pietrino van Torretta mij ineengedoken op de treden van het kapelletje van San Rocco. Halfdood van de kou en met dikke ogen van het huilen.

‘Hé, wat doe jij daar? Je moet naar huis, het is al bijna nacht.’

Hij boog zich over me heen, maar ik deinsde achteruit.

‘Is er iets aan de hand? Is Peru boos op je?’

Hij kwam naast me zitten en wikkelde zijn jas om me heen, die lekker rook.

‘Wat is er gebeurd? Vertel op.’

Ik was een schaap kwijtgeraakt. De velden waren nog kaal en de beesten waren alle kanten op gelopen, op zoek naar gras. Het lukte me niet om ze bij elkaar te houden en Grijsje was zoekgeraakt, ik had geen idee waar ze was. Peru had me een pak slaag gegeven en het huis uitgezet, terwijl hij schreeuwde: ‘Uit mijn ogen, lelijk bastaardkind. Wegwezen, anders maak ik je kapot!’

Pietrino wist genoeg. Hij haalde de wollen das van zijn nek. Met trillende handen sloeg hij die om me heen.

‘Wacht hier.’

Hij was bij Peru naar binnen gegaan. Ik kon ze horen bekvechten. Rosa schreeuwde het hardst van iedereen: ‘Ik wil haar niet meer zien, dat rotkind. Elke dag flikt ze wel weer wat. Wie moet dat allemaal betalen? Het weeshuis geeft ons maar een paar centen, meer niet. Morgen brengen we d’r terug en dan mogen ze d’r houden.’ Toen hield het geschreeuw op. Wat gebeurde er? Lieten ze me daar zitten? In mijn eentje? Midden in de nacht? Ik was zo bang dat de tranen in mijn ogen bevroren. Ik was nog geen zes jaar oud. Ik had het bolle buikje en de magere benen van een kind dat altijd honger heeft. Ik was vuil, zat onder de luizen en droeg alleen lompen. En ik stonk. Dat zei Turu tenminste, met een vies gezicht.

In de vallende duisternis zat ik met ingehouden adem en ge-

spitste oren te wachten. Misschien zou Rosa me toch komen halen. Ze zou me zonder eten naar bed sturen, maar dat verdiende ik ook wel. Dan kon ik tenminste in mijn hok naast de keuken uithuilen. Door de kieren in de deur zou ik licht zien, en stemmen horen. En als ze het haakje er niet op deden, zou Morétu mijn gezicht en mijn handen komen likken voor hij onder de trap ging liggen slapen.

Maar het was Pietrino die naar buiten kwam. Hij tilde me op en verzuchtte: 'Je weegt helemaal niets, arm ding...' Hij hield me tegen zijn borst aan geklemd. Ik voelde me veilig. Gered. Ik was niet bang. Ik kon het hart van de goede man achter zijn vestzak horen kloppen.

'Wat heb je daar?' vroeg Luisa bezorgd toen haar man onder zijn jas een bundeltje vandaan haalde, waarin mijn holle ogen priemden.

'Is dat niet het bastaardkind van Rosa? Maar hoe...' vroeg Serafina verbaasd, terwijl ze opstond uit haar lage stoel.

'Dat leg ik straks wel uit,' zei Pietrino. 'Nu moeten we haar opwarmen en te eten geven. Wil jij dat doen, moeder?'

Luisa en hij waren naar de andere kamer gegaan. Serafina nam me bij de hand, zette me op het bankje bij de kachel en glimlachte naar me.

'Je hebt honger, hè?'

'Ja.'

'Hou je van soep met brood?'

Ik hield overal van.

Als een uitgehongerd dier schrokte ik het bord leeg. Van een afstandje stonden Menico en Nino verwonderd te kijken. Ik dacht nergens meer aan, rozig van de warmte en het overvloedige eten, dat ik haastig naar binnen had gewerkt. Ik staarde naar de krullen die het vuur achter het ruitje van de kachel tekende op de schone keukenvloer. Met open mond, gebogen schouders en mijn armen om mijn knieën zat ik voor me uit te staren.

Ik hoorde de stem van Bertu, de knecht: 'Kom, we laten haar

met rust. Ze is als een haasje in de klem, zo bang...'

Nino vroeg: 'Maar... is ze achterlijk?'

Pietrino snoerde hem de mond. De rest van het gesprek kon ik niet volgen, want ze gingen fluisteren.

Toen ik weer opschrok, hoorde ik Luisa zeggen: 'We kunnen een bed voor haar opmaken in het kleine kamertje...'

Maar Serafina zei: 'Vannacht kan ze beter bij mij slapen. Dan zien we morgen wel weer verder.'

Ik had nog nooit bij iemand geslapen. In Travasina sliep ik op een zak maisbladeren in een oude kist. Zonder lakens. ('Want ze pist in bed,' was Rosa's rechtvaardiging.) De kist stond op de grond, in het rommelhok naast de keuken, tussen de kleine landbouwwerktuigen, stapels jutezakken en uien aan een staak.

'Kleed je maar uit, poppetje,' zei Serafina.

'Waarom?' Ik wist niet dat mensen zich uitkleedden voor ze gingen slapen. Onder mijn kleren had ik alleen een vilten hemd, en de sporen van het pak slaag.

'Goeie genade! Heeft Peru dat gedaan?'

'Ik was Grijsje kwijt...' begon ik te jammeren.

'Nee, nee, niet huilen, kleintje. Niet meer aan denken. Ik zal zorgen dat de pijn overgaat. Wacht even.'

Ze waste mijn wonden met lauw water en desinfecteerde ze, wat prikte. Ze verbond ze met witte lappen en mompelde: 'Misdadig! Hoe kan-ie? Hoe kan-ie zo'n mager ding slaan? Wat een beest, die Peru...'

Ze trok me schone, veel te grote kleren aan. 'Morgen zoeken we wel iets in jouw maat. We zullen je als een jongedame kleden. Moet jij eens opletten. Luisa kan goed naaien. Die heks kan toveren met naald en draad.'

Ik luisterde afwezig, haar woorden gingen langs me heen.

'Kun je bidden?'

Toen ik geen antwoord gaf, sloeg ze een kruis op mijn voorhoofd. Toen stopte ze me voorzichtig in, onder de warme dekens in het reusachtige, torenhoge bed. Het was zo zacht dat ik dacht dat ik zou verdrinken.

‘Ga jij maar slapen, muisje, ik ben zo terug. Ik laat het licht aan.’

Maar ik kon niet slapen. Ik was bang dat Serafina niet zou terugkomen. Met open ogen heb ik op haar liggen wachten. Toen ze naast me kwam liggen, kroop ik tegen haar aan en begon weer te huilen.

‘Ik... Ik wil niet terug naar Peru... Ik hoef niet terug, hè? Jullie sturen me niet weg, hè?’

‘Nee, jij gaat niet terug. Dat staat vast. Morgen gaat mijn Pietrino naar de burgemeester en naar de politie, met zijn zwager de advocaat. Om alles te regelen. Keurig netjes. We houden je bij ons in Torretta, als je dat leuk vindt.’ Ze sprak tegen me alsof ik al groot was. ‘Je blijft hier wonen. Wij kunnen wel een meisje gebruiken, om een handje te helpen in huis. Ik ben tenslotte al oud... En Luisa was toch al van plan om een bastaardmeisje in huis te nemen. Nu heeft Pietrino er eentje gevonden. Niet meer huilen, goed zo. Het is fijn hier in Torretta, dat zul je zien. Je kent ons toch wel? Weet je wie ik ben?’

‘Serafina.’

‘Van nu af aan ben ik jouw oma. Noem me maar zo. Eens kijken of je dat kan.’

‘O-ma...’

‘Precies. En nu slapen.’ Ze bleef praten tot ik sliep.

Inmiddels ben ik gewend aan het paradijs in Torretta. Travasina verschijnt steeds minder vaak in mijn nachtmerries. En als ik dan wakker word, is het spookbeeld weer weg. Maar ik ben nog wel bang voor dieren, voor het donker, dronken mannen, onweer, wind, heksen... Ik ben echt zo bang als een haas. Ik schrik al als er een blad van de boom valt. Lina noemt mij een angsthaas, en wil me genezen. Ondanks mijn angsten bof ik als bastaardkind. Ik word zelfs benijd! Want Pietrino heeft besloten, en hij laat het iedereen weten, dat hij mij voor onderwijzeres laat studeren, omdat ik de beste van de school ben. Zo kan ik toch mijn eigen

brood verdienen, zegt hij, al heb ik geen recht op een erfdeel van de boerderij. Ik ben het bastaardmeisje van Luisa, het poppetje van oma, bijna de zus van Nino en Menico, het lievelingetje van Bertu en de favoriet van de juf. Het lijkt wel een sprookje. Maar nu heeft die lomperik van een Turu de betovering verbroken. God weet wat hij tegen de kinderen van de heuveltop heeft gezegd. Hij heeft ze tegen me opgezet. Ze lachen, schelden, pesten en dreigen. En ik kan ze niet ontlopen. Als ik van school naar huis ga, moet ik wel met hen mee, want er is maar één weg naar boven. En voor geen goud durf ik alleen over het heksenpad. Thuis heb ik nog niets verteld. Maar vandaag is oma alleen, en stort ik mijn hart uit. ‘Ze slaan me... Ze duwen me... Ze gooien mijn schooltas naar beneden... Ze roepen de hele weg “bastaard”. En ze zeggen dat mijn echte moeder een hoer is... En dat jullie me wegsturen uit Torretta omdat ik overal bang voor ben, en dat een domkop als ik nooit hier in de heuvels kan overleven... En ze noemen me “nepjuf”, omdat jullie me toch niet laten studeren... Want studeren is duur, en Luisa zal het nooit goedvinden dat haar man zo veel geld uitgeeft aan een bastaardkind... En dat er nooit iemand met mij zal trouwen, omdat er op mijn papieren staat dat mijn ouders onbekend zijn, wat betekent dat ik een hoerrenjong ben...’

‘Stop!’ Oma houdt haar handen voor haar oren. ‘Wat een onzin! Heel gemeen, en er is niks van waar. Ze zijn gewoon jaloers, daarom spuwen ze hun gal. Er zijn veel mensen jaloers, hoor. En niet alleen hier bij ons op de heuvel. Ze kunnen het gewoon niet verkroppen dat een bastaardkind de beste van school is, dat ze onder de pannen is in Torretta en dat ze later haar diploma mag halen, net als de rijke meisjes uit het dorp. Laat ze maar praten. Blaffende honden bijten niet. En laat ze vooral niet zien dat je huilt. Zeg liever eens eerlijk: heb je ze niet zelf boos gemaakt?’

‘Ik heb alleen maar gezegd dat ze gemeen zijn, omdat ze de juf uitlachen en oude vrijster noemen en zeggen dat ze het liefje van de pastoor is...’

‘Aha, je hebt betweterig gedaan. Maar waarom? Mensen veranderen niet als ze een preek krijgen, hoor. Mensen zijn stijfkoppen: ze leren nog eerder van de stok, mijn lieve kind. Je hebt ze voor schut gezet en toen zij reageerden, kwamen de tranen. Maar al huil je de hele Bormida vol, ze houden echt niet op. Integendeel, dat vinden ze juist leuk. Je mag niet meer betweterig doen. En als ze weer gemene dingen zeggen, moet je ze lik op stuk geven, nog harder schreeuwen dan zij, en ze recht in de ogen kijken. En als dat niet genoeg is, zal Pietrino ze wel een lesje leren. Afgesproken? Zo moet je dat doen, poppetje. Wees slim.’

‘Maar ik...’

‘En niet de verwaande tante uithangen. Daarmee maak je ze nog bozer dan met schelden. Ze zijn niet anders dan jij. Het zijn ook kinderen. Het zijn je vijanden niet. En als ze toch te ver gaan, zal Pietrino ze op hun nummer zetten, maak je geen zorgen.’

Oma heeft gelijk. Ik heb het te hoog in mijn bol omdat ik in Torretta woon, in de grootste boerderij van het dorp, die de halve heuvel vult met zijn velden, weiden en wijngaarden. We hebben ook prachtige velden aan de Bormida, die onder water gezet kunnen worden, en kastanjabomen en kreupelbossen voor hout, en twee grote moestuinen met sloten die zelfs in augustus niet droogstaan. En we hebben heel veel beesten in de stal, een varken, een kudde schapen, wel honderd kippen en ik weet niet hoeveel konijnen. Bertu is er het hele jaar, en hij is de beste knecht die er bestaat. En dan komen er nog meer mannen en vrouwen helpen bij de grote klussen... Het is hier echt Luilekkerland. Ik schep erover op tegen mijn klasgenoten, en zij weten ook wel dat het allemaal niet van mij is... En dat als Luisa mij niet in huis had genomen en had opgevoed, ik er net zo aan toe zou zijn als Nicolino Vignale, of nog slechter.

Oma vertelt dat ik zo wild was als een zwervkat toen ik uit Travasina kwam. Ik wist helemaal niets van goede manieren. Er is heel wat geduld en vastberadenheid voor nodig geweest om mijn grove, onfatsoenlijke tong te verbeteren. Ik begreep niet waarom

je stront en pis bijvoorbeeld poep en plas moet noemen, terwijl het toch precies dezelfde dingen zijn. En waarom je wel mag zeggen: 'Ik ga naar het toilet', en absoluut niet mag zeggen: 'Ik ga schijten.' Wat maakt dat nou uit? Stinkt stront soms wel en poep niet? Enzovoorts. Alle vieze woorden zijn er langzaam maar zeker uit gehaald. Net als mijn onbeleefde gebaren en houding... Alles moest opnieuw worden aangeleerd.

Maar ik heb het onder de knie gekregen. Niet zozeer uit overtuiging, als wel om Luisa een plezier te doen, want die leek het heel belangrijk te vinden. Ik heb het op tijd onder de knie gekregen om een acceptabel schoolmeisje te zijn voor juffrouw Revelli, van de eerste klas. Nu, meer dan drie jaar later, ben ik zelfs best netjes. Zoals Maria Teresa van de partijsecretaris.

Als Lina me er niet steeds aan zou herinneren door me met mijn goede manieren te plagen, zou ik niet eens meer weten dat ik zo beschaafd ben geworden. Maar ik ben mijn eerste, ellendige jaren niet vergeten. Als ik soms kinderen, of zelfs dieren, in bepaalde omstandigheden zie, voel ik me zo rot dat ik wel kan huilen. Uit medelijden. Uit angst. En dan komen ze als monsters terug in mijn dromen. Ze staan dreigend om me heen en verstikken me, bijten me en eten me op.

Vandaag is de kerstvakantie begonnen. Ik heb twee weken de tijd om me voor te bereiden op de strijd, volgens oma's advies. Ik zal naar haar luisteren. Ik zal ook naar Lina luisteren. Ik zal slim zijn. Ik zal niet huilen. Ik zal nooit meer betweterig doen. Vanavond komt Nino terug uit Mondovì, waar hij is begonnen aan zijn studie bouwkunde. Want Menico is de oudste zoon, dus krijgt hij later de boerderij.

Als het niet sneeuwt, gaan we samen naar de wei. En 's avonds mogen we laat opblijven, met de grote mensen.

En ik wou dat Turu dood neerviel, dat rotjong.

II

Kerstmis met mijn familie

‘Het sneeuwt!’ roept Menico opgewonden.
De witte sterretjes dwarrelen door de openstaande deur naar binnen en smelten op de keukenvloer.

‘Het is van die fijne sneeuw die blijft liggen. Als de wind niet draait, ligt er morgen een heel pak.’ Oma heeft verstand van het weer. Ze vergist zich bijna nooit.

‘Dan kunnen we niet naar de mis,’ probeert Nino voorzichtig.

Drie maanden kostschool en hij is al een zacht eitje geworden.

‘Ja, hoor, dat kunnen we best,’ zegt Pietrino lachend. ‘Een alpenjager als jij is toch niet bang voor een beetje sneeuw?’

Ze gaan wel. Gelukkig maar!

Ik vind het leuk om alleen thuis te zijn met oma. Als iedereen de deur uit is, vertelt ze verhalen of zingt ze liederen, zoals dat over de herder Gelindo. Nino en Menico zijn al groot en hebben geen zin meer om te luisteren. Maar ik zal er nooit genoeg van krijgen. Vooral niet van het lied van Gelindo, met al die details over de Heilige Nacht die niet in de Bijbel staan. Het is een mooi verhaal, dat ook nog goed afloopt. Maar dat van de Wandelende Jood is eng. Die oude man loopt al tweeduizend jaar rond, zonder te kunnen stoppen, achtervolgd door een vloek van God. Aan zijn verhaal komt nooit een einde. Gelukkig wordt dat met Pasen gezongen, en niet vanavond. ‘Horen jullie dat? De klokken luiden,’ zegt Bertu. ‘Het is tijd om naar de mis te gaan.’ Hij heeft